

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів

Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота

на правах рукопису

ХОМЮК Василь Володимирович

УДК 336.22(477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«Система місцевих податків і зборів та їх роль у забезпеченні
фінансової стійкості територіальних громад»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Василь ХОМЮК

Керівник роботи:

ВІЛЕНЧУК Олександр Миколайович

д. е. н., професор

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
ХОМЮКА Василя Володимировича

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» червня 2024 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., професор

_____

Дмитро ДЕМА

«__» червня 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти __ ХОМЮК Василь Володимирович __ захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК

_____

Тетяна ТОВСТУХА

«__» червня 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Хомюк В. В. Система місцевих податків і зборів та їх роль у забезпеченні фінансової стійкості територіальної громади. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Поліський національний університет, 2024.

У кваліфікаційній роботі було узагальнено теоретичні, методичні та прикладні аспекти формування системи місцевих податків і зборів в Житомирській області. Проаналізовано тенденції формування місцевих податків і зборів бюджету Житомирської області. Здійснено процес планування та прогнозування податкових надходжень до бюджету Житомирської області. Відображено досвід країн Європейського Союзу в організації системи місцевого оподаткування та обґрунтовано можливості його адаптації в Україні.

Ключові слова: податок, збір, територіальна громада, місцеві податки, місцеве оподаткування.

SUMMARY

Khomyuk V. V. The System of Local Taxes and Fees and Their Role in Ensuring the Financial Stability of the Territorial Community. - Manuscript.

Qualification work for the bachelor's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance". - Polissya National University, 2024.

The qualification work summarizes the theoretical, methodological, and applied aspects of forming the system of local taxes and fees in Zhytomyr region. It analyzes the trends in the formation of local taxes and fees in the budget of Zhytomyr region. The process of planning and forecasting tax revenues to the budget of Zhytomyr region is carried out. The experience of the European Union countries in organizing the system of local taxation is reflected and the possibilities of its adaptation in Ukraine are substantiated.

Keywords: tax, fee, territorial community, local taxes, local taxation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	7
1.1. Фінансово-економічний зміст місцевих податків і зборів	7
1.2. Місцеві податки і збори у забезпеченні фінансової стійкості територіальних громад	9
Висновки до розділу 1	11
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ ДОХОДІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗАВДЯКИ АКУМУЛЯЦІЇ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ	12
2.1. Аналіз тенденцій формування місцевих податків і зборів у бюджет Житомирської області	12
2.2. Планування та прогнозування податкових надходжень до бюджету Житомирської області	16
Висновки до розділу 2	19
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	20
3.1. Досвід країн Європейського Союзу в організації системи місцевого оподаткування	20
3.2. Інноваційні підходи до підвищення фінансової спроможності територіальних громад у повоєнний період часу	23
Висновки до розділу 3	26
ВИСНОВКИ.....	27
Список використаної літератури	29

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Необхідною умовою успішного функціонування територіальних громад в Україні є формування диверсифікованих джерел їх фінансування. Попри воєнний стан в країні актуальними постають проблеми акумуляції в достатньому обсязі місцевих податків і зборів на забезпечення життєдіяльності територіальних громад. За умов фінансової децентрації перед органами місцевого самоврядування гостро постають проблеми щодо ефективного й раціонального управління доходами та видатками місцевих бюджетів.

Вагомий вклад у розвиток теорії й методології місцевого оподаткування зробили закордонні та вітчизняні дослідники, зокрема: Д. Альма, Р. Бушман, Л. Вакарюк С. Девід, Т. Городецька, В. Письменний, Д. Савчук, Л. Шоквіста та ін. Віддаючи належне напрацюванням зазначених вчених варто наголосити про доцільність здійснення подальших досліджень, зважаючи на швидкоплинність змін податкового законодавства та необхідністю дослідження варіантів фінансового забезпечення потреб територіальних громад у воєнний та повоєнний період часу.

Метою роботи є дослідження теоретико-методичне обґрунтування системи місцевих податків та зборів та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення фінансової стійкості територіальних громад.

Для досягнення мети поставлені наступні завдання:

- обґрунтувати фінансово-економічний зміст місцевих податків і зборів;
- визначити роль місцевих податків і зборів у забезпеченні фінансової стійкості територіальних громад;
- проаналізувати тенденції формування місцевих податків і зборів бюджету Житомирської області;
- дослідити планування та прогнозування податкових надходжень до бюджету Житомирської області;
- висвітлити досвід країн Європейського Союзу в організації системи місцевого оподаткування;
- розкрити інноваційні підходи до підвищення фінансової спроможності територіальних громад у повоєнний період часу.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є процес акумулювання місцевих податків і зборів для забезпечення фінансової стійкості територіальних громад. Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та прикладних проблем, пов'язаних з удосконаленням системи місцевого оподаткування в Україні.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи використовувались наступні наукові методи, зокрема: *абстрактно-логічний* – для розкриття сутнісних характеристик системи функціонування податків і зборів на регіональному рівні; *статистико-економічний* – для відображення щодо сучасних тенденції, пов'язаних з акумуляцією податків і зборів в м. Житомирі; *графічний та табличний прийоми* – з метою послідовного відображення одержаних результатів дослідження.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи були офіційна інформація зі сайтів органів державного управління та місцевого самоврядування, наукові праці закордонних та українських вчених.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані авторські пропозиції можуть зайти своє застосування при формуванні дохідної частини місцевих бюджетів.

Перелік публікацій автора за темою дослідження.

1. Хомюк В. В. Оцінювання доходів територіальних громад завдяки акумуляції місцевих податків і зборів. Фінансове забезпечення економіки: матеріали VII науково-практичної студентської конференції, 30 травня 2024 р. Житомир: Поліський університет. 2024. 100-102 с.

2. Хомюк В. В. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад в Україні. Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку: тези доп. X Всеукр. студент. наук.-практ. конф., присвяч. 73-ій річниці від дня народження д.е.н., професора Петра Степановича Березівського. Львів, 2024. С. 222-226.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу трьох розділів, висновків (43 найменувань). Основний текст роботи викладено на 26 сторінках. Ілюстративний матеріал представлено у вигляді 1 таблиці та 8 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

1.1. Фінансово-економічний зміст місцевих податків і зборів

Розвиток місцевого самоврядування в Україні базується на функціонуванні об'єднаних територіальних громад. Джерелами їх фінансування є бюджетні та позабюджетні фінансові ресурси. Місцеві податки мають низку особливостей: кошти, що надходять, використовують тільки на потреби територіальної громади; рішення про введення цих податків належить органам місцевого самоврядування; контроль за виконанням податкових зобов'язань здійснюють на місцях територіальними громадами; правове регулювання має широкий спектр, що охоплює зниження ставок, установлення пільг.

Основними повноваженнями місцевого самоврядування щодо формування податкової системи є: визначення податкових ставок у межах, встановлених податковим кодексом країни; встановлення порядку та строків сплати місцевих податків; вибір форми звітності за конкретними видами податків.

Людмила Лучишин стверджує, що «фінансова децентралізація та її послідовне впровадження стали важливими чинниками успіху для сотень об'єднаних громад у різних регіонах України» [13, с. 61]. Безумовно фінансова децентралізація надає додаткові можливості для соціально-економічного розвитку, однак постає завдання щодо раціонального використання бюджетних коштів. Джерелом формування таких бюджетів є місцеві податки які забезпечують стабільність надходжень на певній території. Місцевий бюджет містить найбільшу кількість податкових надходжень, які слугують як джерело формування бюджету та мають значний вплив на розвиток соціальної інфраструктури регіону.

Важливо зазначити, що «Місцеве оподаткування в Україні від початку його створення характеризується постійним оновленням складу місцевих

податків та зборів, їх ставками та порядком справляння, розробленням нормативно-правових актів, що покликані покращувати систему місцевого оподаткування» [32]. Систему місцевих податків представимо на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Система місцевих податків

Джерело: розроблено автором

В Україні система місцевого самоврядування сьогодні не відповідає очікуванням і потребам суспільства. Фактично, закріплене в Конституції України право «територіальної громади – жителів села чи добровільного об’єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» у більшості територіальних громад залишилося нереалізованим [7, с. 19]

Відтак, основним призначенням місцевих податків є поповнення бюджетів на цілі територіальних громад. Головні особливості полягають у тому, що кожна громада сама установлює податкові ставки, пільги, строки та порядок сплати податків відповідно до податкового кодексу країни. Органи місцевого самоврядування при встановленні місцевих податків керуються розміром території, кількістю людей, які проживають на ній, а також цілями розвитку підвідомчої території та завданнями, які необхідно виконати для підтримання добробуту населення.

1.2. Місцеві податки і збори у забезпеченні фінансової стійкості територіальних громад

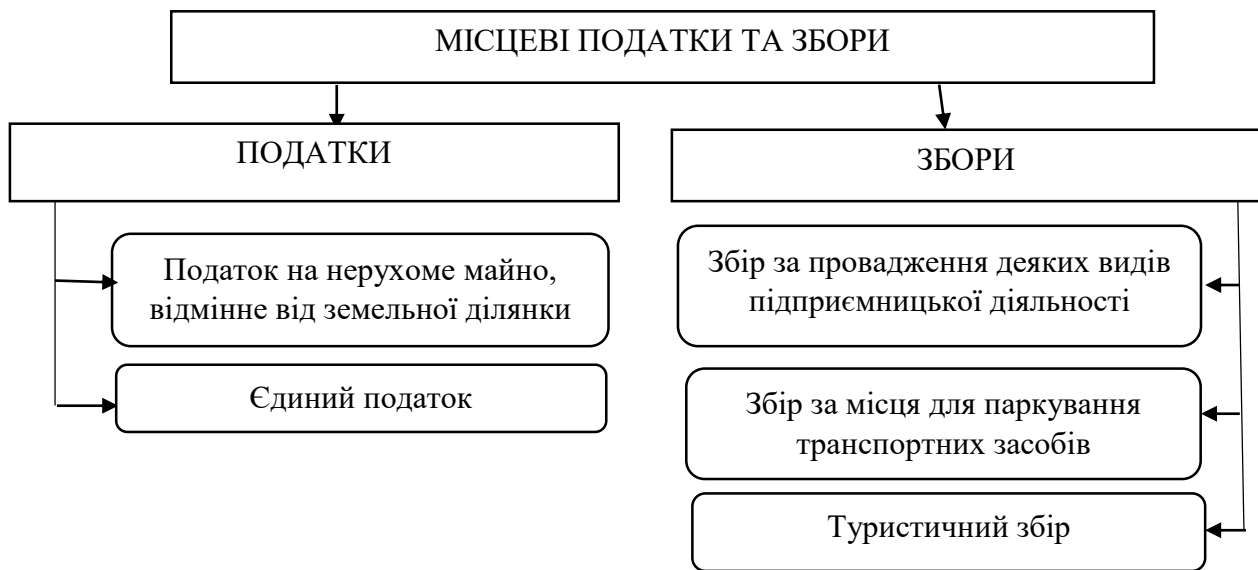
Фінансове забезпечення територіальних громад залишається однією з найгостріших проблем для країни. Місцеве самоврядування лише тоді здатне виконувати покладені на нього завдання, коли має достатню кількість гарантовано закріплених фінансових коштів. Органи місцевого самоврядування встановлюють місцеві податки та збори. Відповідно до статті 9 Європейської хартії місцевого самоврядування «Щонайменше частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування повинна формуватися за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають право встановлювати в межах закону» [35].

Зазвичай перелік місцевих податків і зборів та повноваження органів місцевого самоврядування щодо їх встановлення, зміни та скасування визначаються національним законодавством про податки і збори. Внаслідок цього, самостійність органів місцевого самоврядування в цих питаннях є обмеженою.

Підвищення ролі місцевих податків і зборів в умовах сучасної економіки України та збільшення дохідної частини місцевих бюджетів за їх рахунок є ключовим напрямом зміцнення і розширення фінансової автономії місцевих органів влади [11, с. 115]. Все це має базуватися на науково-технічному обґрунтуванні здійснення ефективної бюджетної політики, а також впровадження трансформації бюджетної політики України та формування дієвої системи місцевого оподаткування. Види місцевих податків та зборів представимо на рис. 1.2.

Необхідно наголосити, що до теперішнього часу проблема взаємодії, розмежування предметів відання і повноважень між органами державної влади та органами місцевого самоврядування залишається актуальною, тому що на багато запитань, що виникають у цій галузі, поки що не завжди можна знайти

чіткі відповіді як у теорії права, так і в практиці правового регулювання цих відносин.

Рис. 1.2. Види місцевих податків та зборів

Джерело: розроблено автором

Аналіз наукової літератури, чинного законодавства та практики його застосування свідчить про відсутність теоретичної бази для визначення власних доходів місцевих бюджетів у юридичній науці. Це негативно позначається на формуванні цих фінансових ресурсів, що, у свою чергу, перешкоджає виконанню місцевою владою своїх повноважень. Суспільні відносини у сфері встановлення та справляння місцевих податків і зборів, які мають бути основою для формування місцевих бюджетів, мають недоліки у правовому регулюванні. Це не лише впливає на наповнюваність відповідних бюджетів, а й суттєво зачіпає права кожного платника податків [8, 9, 11, 14].

Виникає необхідність у формуванні глибшого розуміння сутності місцевих податкових платежів та фінансово-правового регулювання власних доходів місцевих бюджетів.

Економічне значення системи місцевого оподаткування полягає в тому, що вона забезпечує органи місцевої влади необхідними фінансовими ресурсами для виконання їхніх функцій завдяки фіскальним надходженням [34, с. 221]. Тому дохід від місцевих податків і зборів сприяє належному соціально-економічному розвитку територій.

Варто виокремити такі особливості місцевих податків і зборів. По-перше, щодо місцевих податків і зборів наявний відповідний обсяг владних повноважень, а також певна компетенція органів місцевого самоврядування щодо їх встановлення, запровадження та справляння. Дія режиму справляння того чи іншого місцевого податкового платежу обмежена територією відповідної територіальної громади. По-друге, місцеві податкові платежі повністю зараховуються до бюджетів територіальних громад, формуючи їхні власні податкові доходи. По-третє, ці платежі є незмінною складовою місцевих бюджетів, займаючи центральне місце в їхній системі. Їх роль зростає через актуальність питання підвищення дохідної бази місцевих бюджетів, яка дозволяє самоврядуванню виконувати свої функції, включаючи державні повноваження [24].

У науковій літературі зазначається, що «Самостійність і незалежність місцевих бюджетів можливі лише за умов належного забезпечення органів місцевої влади відповідними джерелами доходів, серед яких місцеві податки та збори займають важливе місце» [41, с. 72].

Окрім виконання функцій із забезпечення фінансової самостійності територіальної громади, право органів місцевого самоврядування стягувати власні податки відображає загальну ідею про місцеве самоврядування як саморегульовану систему. У цій системі суб'єкти управління і ті, ким управляють, поєднуються в одній особі, спільно визначають правила та умови управління. Звідси можна констатувати, що роль місцевих податків для територіальної громади не обмежується лише поповненням дохідної бази місцевих бюджетів.

Висновки до розділу 1

Отже, в умовах фінансової децентралізації перед територіальними громадами постають нові можливості, а відтак нові ризики. Йдеться насамперед про формування стратегії і тактики управління бюджетними коштами. Фінансові ресурси які акумулюються завдяки сплаченим податкам і зборам мають використовуватись на потреби територіальних громад на принципах соціальної справедливості демократичності прозорості.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ ДОХОДІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗАВДЯКИ АКУМУЛЯЦІЇ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

2.1. Аналіз тенденцій формування місцевих податків і зборів бюджету Житомирської області

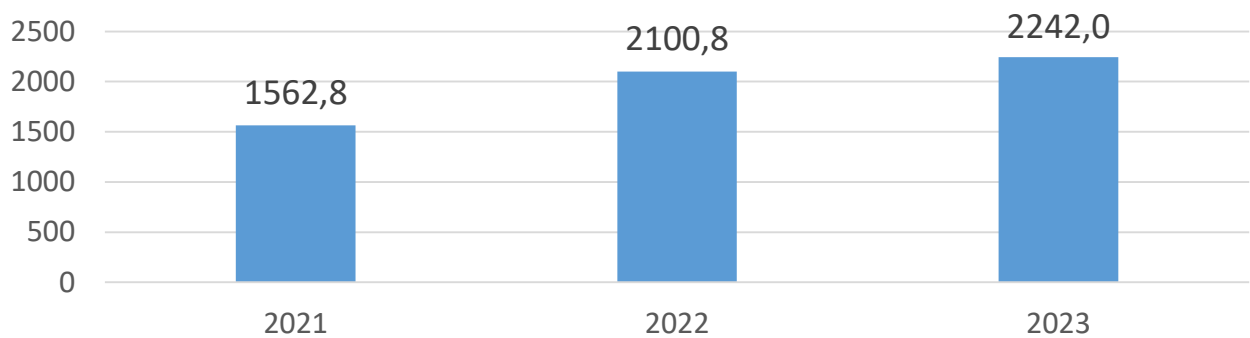
Податкова система необхідна для забезпечення суспільних потреб фінансовими ресурсами, для підтримання найважливіших галузей економіки, реалізації соціальної політики. Проведемо аналіз формування місцевих податків і зборів бюджету Житомирської області для виявлення тенденцій, проблем та напрямів удосконалення в фінансовій сфері Житомирської області. У 2021 р. до обласного бюджету надійшло на 252,4 млн грн більше надходжень за 2020 р. та становило 1386,7 млн. грн. це на 5,2% більше або на 68,5 млн грн ніж заплановано. До спеціального фонду обласного бюджету в 2021 р. надійшло 176,8 млн. грн. це на 12,2% менше порівно з плановими показниками. Даний показник більше надходжень 2020 р. на 26,7 млн. грн. та на 24,6 млн. грн більше запланованого рівня.

Найбільшу питому вагу у структурі надходжень доходів обласного бюджету у 2021 р. (без врахування трансфертів) займає податок на доходи фізичних осіб – 74,4 %. Житомирська область отримала 1162,7 млн грн податку на доходи фізичних осіб, а заплановано було 1132,8 млн грн. Порівняно з попереднім роком надходження збільшились на 200,4 млн. грн.

Планова сума податку на прибуток підприємств в 2021 р. становив – 76,0 млн. грн. За фактичними даними у бюджет області у 2021 р. надійшло 91,2 млн. грн. позитивним моментом є збільшення фактичних показників над плановими на 15,2 млн грн у структурі платежів до бюджету цей податок становить 5,8%. У 2021 р. бюджет Житомирської області як і планувалося, отримав від державного базову дотацію сумою 57,3 млн грн., що становить 100% бюджетного плану.

Основні чинники, що впливають на надходження податку на доходи фізичних осіб у 2022 р.: зростання мінімальної та середньомісячної зарплати,

грошового забезпечення військовослужбовців. Рентна плата за користування природними ресурсами: 45% за спеціальне використання водою, 25% за користування надрами. Платниками рентної плати є первинні водокористувачі. В області зареєстровано більше 700 платників рентної плати за користування надрами. Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності сплачується підприємствами та фінансовими установами, що перебувають у спільній власності територіальних громад. Рішенням обласної ради від 18.12.2019 №1746 встановлено, що комунальні унітарні підприємства, які належать до спільної власності територіальних громад сплачують до обласного бюджету за результатами своєї діяльності 50% від одержаного чистого прибутку. На рисунку 2.1 представлено динаміку надходження місцевих податків та зборів протягом 2021-2023 рр.

Рис. 2.1. Динаміка надходжень місцевих податків в Житомирській області за 2021-2023 роки

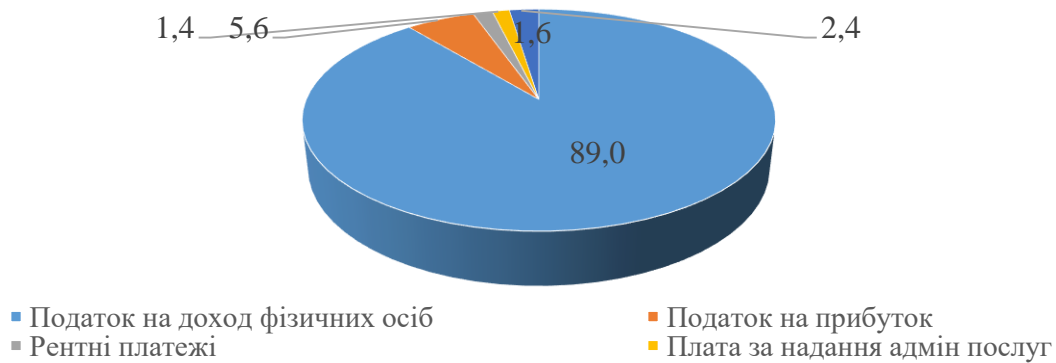
Джерело: розраховано за даними [18]

З даних рисунка варто зробити висновок, що протягом всього досліджуваного періоду надходження місцевих податків зростали: у 2021 р. сума податків становила 1562,8 млн грн, у 2022 р. вона зросла на 538 млн. грн до 2100,8 млн грн, а у 2023 р. збільшилась на 142 млн грн до 2242,0 млн грн.

Виконання обласного бюджету у 2023 р. відбувалося в умовах воєнного стану та необхідності забезпечення стабільного функціонування бюджетної системи. До загального фонду обласного бюджету надійшло власних доходів у сумі 2 242,0 млн грн, що становить 114,4% до затвердженого (з урахуванням змін) плану звітнього періоду або додатково отримано 281,8 мільйона гривень.

Забезпечено виконання по всіх 19-ти запланованих джерелах надходжень. У порівнянні до 2022 р. доходи збільшилися на 141,2 млн грн (+ 6,7%) [18].

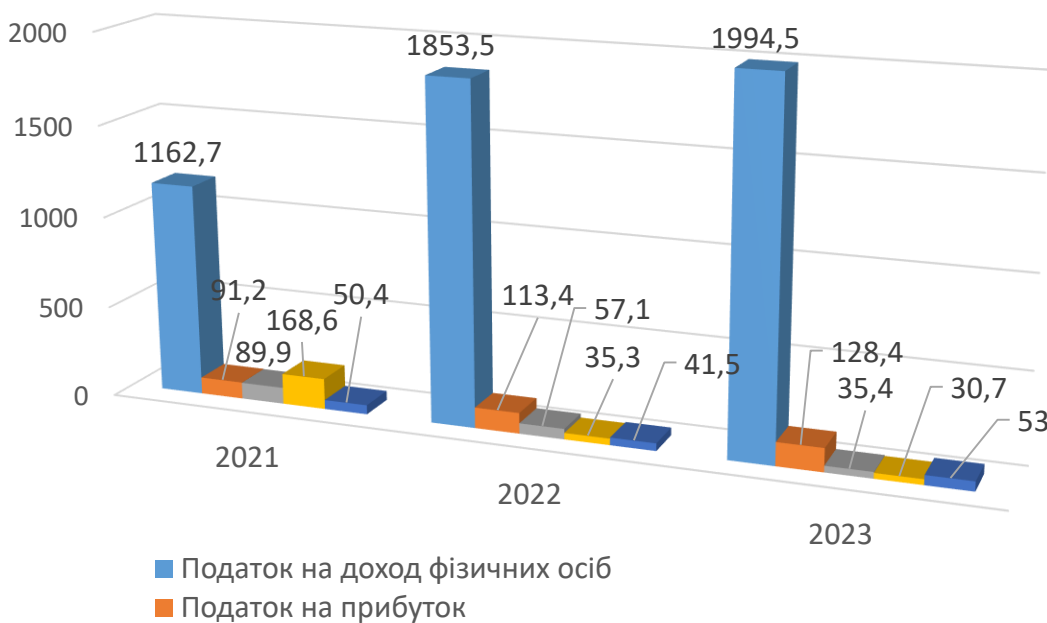
Структуру податкових надходжень за 2023 р. представимо на рисунку 2.2.

Рис. 2.2 Структура надходжень податків та зборів в Житомирській області протягом 2023 р.

Джерело: розраховано за даними [18]

Проведемо аналіз питомої ваги податкових надходжень в бюджет Житомирської області в 2021-2023 рр. (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Питома вага податкових надходжень в бюджет Житомирської області за період 2021-2023 рр.

Джерело: розраховано за даними [18]

З даних рисунку 2.3 можна узагальнити, що в кожному році найбільшу питому вагу становить податок на доходи фізичних осіб. У 2021 р. він становив

1162,7 млн грн, або 74,4% від всіх надходжень, з кожним роком його сума та питома вага зростала. У 2022 р. сума податку становила 1853,5 млн. грн. та відповідно 88,2%, а у 2023 р. він досяг 1994,5 млн грн, що становило 89% від загальної суми. Сума податку на прибуток з кожним роком зростала, якщо в 2021 році вона становила 91,2 млн. грн і 6,6% від загальної суми надходжень, то в 2022 році хоч питома вага і зменшилася до 5,4% а вартісна сума зросла на 22,2 млн грн та становила 113,4 млн грн у 2023 р. питома вага зростає до 5,7% та вартісну суму до 128,4 млн грн.

У 2023 р. найбільша питома вага в місцевих податках області становить податок на доходи фізичних осіб – 89%. Серед останніх 11% половину складає податок на прибуток – 5,6%. Три останні групи податків становлять невеликі питому вагу: рентні платежі – 1,4%, плата за надання адміністративних послуг – 1,6%, інші платежі – 2,4%. Показник рентні платежі протягом досліджуваного періоду зменшувався, у 2021 р. становив суттєву питому вагу – 5,8%, що дорівнювало 89,9 млн грн, у 2022 р. він зменшується до 57,1 млн грн, або 2,7%, у 2023 р. він зменшується до 30,7 млн. грн. в питомій вазі до 1,6%.

Плата за надання адміністративних послуг у 2021 р. становила високу питому вагу за рахунок великої суми збору – 168,6 млн грн – 10,8%. Під впливом війни вона зменшується до 1,7% тобто 35,3 млн грн. у 2022 р. й у 2023 р. ще зменшується до 30,7 млн грн, або 1,4% в питомій вазі. Останній показник – інші платежі коливається у діапазоні від 3,2% у 2021 р. та 2,4% у 2023 р. Його сума у 2021 р. становила 50,4 грн, а у 2023 – 53,0 млн грн, тобто він майже не змінив свого значення.

Отже, збільшення доходів місцевих органів влади пов'язане зі зміцненням самостійності місцевих бюджетів. У процесі виконання місцевих бюджетів, необхідно забезпечити механізм ефективного використання тих грошових коштів, що перебувають у розпорядженні місцевих бюджетів, шляхом залучення їх банківськими установами на короткостроковій основі з метою отримання прибутку. Зазначені пропозиції, спрямовані на диверсифікацію джерел фінансування місцевих бюджетів.

2.2. Планування та прогнозування податкових надходжень до бюджету Житомирської області

Обсяг обласного бюджету на 2024 рік становить 2,2 мільярда гривень, що на 0,5 мільярда гривень (або 9%) менше, ніж було затверджено на 2023 р. Прогноз доходів обласного бюджету на наступний рік розроблений відповідно до норм бюджетного та податкового законодавства, враховуючи проект Закону України "Про Державний бюджет на 2024 рік" [18], а також основні макроекономічні показники розвитку країни та області. Прогнозний обсяг власних надходжень до загального фонду обласного бюджету на 2024 р. складає 1,4 мільярда гривень, що на 35% або 0,8 мільярда гривень менше, ніж очікувані надходження у 2023 р. [18].

У зв'язку із змінами у бюджетному законодавстві стосовно зарахування ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців у повному обсязі до спеціального фонду державного бюджету, обласний бюджет на 2024 р. втратить майже 1 мільярд гривень доходів. Видаткова частина обласного бюджету складена з урахуванням впливу воєнного стану, економічних чинників та принципу збалансованості, спрямована на ефективне та раціональне використання бюджетних коштів. Прогнозується, що з обласного бюджету буде фінансуватися 103 установи зі штатним складом 8,3 тис. працівників [18].

Основними пріоритетами обласного бюджету на 2024 рік є забезпечення стабільного функціонування соціально-гуманітарних галузей, підтримка ветеранів та учасників бойових дій, поліпшення та розвиток соціальної інфраструктури, а також підвищення ефективності та результативності витрачання бюджетних коштів. Крім цього, протягом 2024 року буде приділятися належна увага та підтримка Сил оборони [18].

До основних пріоритетів обласного бюджету на 2024 р. належить:

- забезпечення стабільного функціонування соціально-гуманітарних галузей;
- забезпечення стабільного функціонування соціально-гуманітарних галузей;

- підтримка ветеранів та ВПО;
- поліпшення та розвиток соціальної інфраструктури;
- підвищення ефективності та результативності витрачання бюджетних коштів [29].

Крім цього протягом 2024 р. буде забезпечуватися відповідна увага та належна підтримка Сил оборони [29]. Прогноз доходів загального фонду обласного бюджету (без трансфертів) на 2023 р. становить 107,7% до прогнозних показників на 2022 р. У 2024 р. зростання доходів до 2023 р. складе 104,9%.

Найбільшу питому вагу (близько 80%) займає податок на доходи фізичних осіб – 1260,10 тис. грн у 2022 р. 1368,10 тис. грн у 2023 р. та 1440,00 тис. грн у 2024 р. Прогноз надходжень податку на доходи фізичних осіб розраховано відповідно до базової ставки оподаткування доходів (18%) з урахуванням подальшого зростання заробітної плати та поліпшення адміністрування.

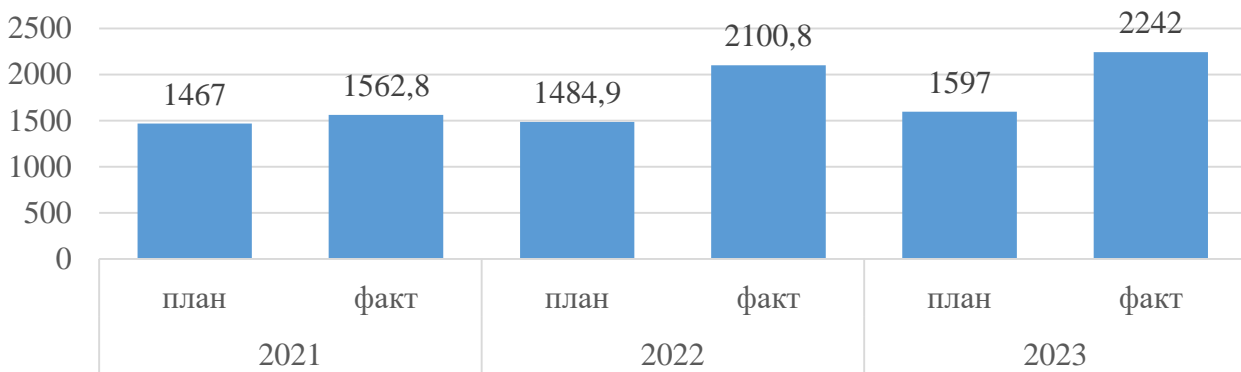
Прогнозний показник надходжень податку на прибуток підприємств (крім податку на прибуток підприємств державної та комунальної власності) на 2022 р. становить 77800,0 тис. гривень. Очікуваний показник надходжень зазначеного податку становить 79600,0 тис. грн у 2023 р. та 82400,00 тис. грн. у 2024 р. У структурі доходів (без врахування трансфертів) зазначений платіж займає майже 5%.

Прогнозний показник надходжень рентної плати за користування надрами для видобування інших корисних копалин загальнодержавного значення у 2022 році становить 40550,0 тис. грн, у 2023 – 40875,0 тис. грн, у 2024 – 41275,0 тис. грн. У структурі надходжень доходів (без врахування трансфертів) зазначений платіж займає майже 2,5%.

Плата за надання адміністративних послуг на 2022 р. запланована сумою 52115 тис. грн., в 2023 р. зростає та становить 53,1 тис. грн, в 2024 р. її хочуть бачити вже 57,5 тис. грн.

Інші платежі в 2022 р. заплановані сумою 54,3 тис. грн, в 2023 році сума зростає до 55,4 тис. грн, а в 2024 р. вже планують отримати – 58,2 тис. грн.

Проведемо аналіз динаміки планових та фактичних показників протягом досліджуваного періоду на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Порівняння планових та фактичних показників за 2021-2023 рр.

Джерело: розраховано за даними [18]

З даних рисунку 2.4 можна стверджувати, що всі фактичні показники за досліджуваний період більше від запланованих, що є позитивним моментом. Велика різниця в 2022 р., що пов'язано з повномасштабним вторгненням, яке розбалансувало бюджет області, різниця між фактом та планом становила – 615,9 млн. грн. У 2021 р. різниця була мінімальною – 95,8 млн. грн, хоча і значною, а в 2023 р. вона зросла ще на 645 млн. грн.

За три роки податків зібрано на 43% більше ніж в базовому періоді, що на 32% більше ніж планувалося. Значні відхилення факту від плану пов'язані з військовими діями та їх наслідками.

У таблиці 2.1 представимо порівняльну характеристику планових та фактичних показників наповнення бюджету Житомирської області місцевими податками.

Таблиця 2.1

**Порівняння планових та фактичних показників 2021-2023 рр.
у розрізі місцевих податків**

Показники	2021		2022		2023	
	план	факт	план	факт	план	факт
Податок на доход фізичних осіб	1132,8	1162,7	1260,1	1853,5	1368,1	1994,5
Податок на прибуток	76,1	91,2	77,8	113,4	79,6	128,4
Рентні платежі	78,5	89,9	40,6	57,1	40,8	35,4
Плата за надання адмін. послуг	132,3	168,6	52,1	35,3	53,1	30,7
Інші платежі	47,3	50,4	54,3	41,5	55,4	53,0
Разом	1467	1562,8	1484,9	2100,8	1597	2242

Джерело: розраховано за даними [18]

Дані таблиці 2.1 свідчать що впродовж 2021-2023 рр. під впливом інфляційних процесів відбувається зростання суми надходження податків в бюджет Житомирської області. Збільшуються як планові показники так і фактичні. Планові зросли з 2021 р. на 130 млн грн, а фактичні на 679,2 млн грн. Серед планових показників зменшилися порівняно з 2021 р. плата за надання адміністративних послуг з 132,3 млн грн. за планом до 53,1 млн грн. та з 168,6 млн. грн у 2021 р. до 30,7 млн. грн по факту. Це найбільші зміни що відбулися в структурі податків області за 2021-2023 рр. Рентні платежі зменшилися за даний період більш ніж в два рази, а податок на прибуток за планом майже не змінився, а по факту збільшився на третину. Податок на доход фізичних осіб в питомій вазі найбільший серед місцевих податків, його сума постійно зростає: з 1162,7 млн. грн у 2021 р. до 1994,5 млн. грн у 2023 р.

Висновки до розділу 2

Отже, в цілому на планування та прогнозування місцевих податків сильно вплинула повномасштабна агресія РФ, що дестабілізувало і без того складну фінансову ситуацію, але місцеві фінансові органи прикладають максимум зусиль та стабілізації та покращення в податковій сфері Житомирській області.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

3.1. Досвід країн Європейського Союзу в організації системи місцевого оподаткування

Найважливішим фактором функціонування національної економіки в будь-якій країні є податкова система, робота якої безпосередньо пов'язана з проведеною державою податковою політикою, досвід податкової політики місцевого самоврядування Німеччини, Великої Британії та Франції варто використовувати в Україні.

Податкова система Франції вирізняється непрямим характером оподаткування з переважанням прогресивного методу. Місцеві органи самоврядування здійснюють свою діяльність за рахунок муніципальних бюджетів, які поряд із дотаціями з бюджетів верхніх рівнів включають кредитні кошти, як приватні, так і державні. Усе це надає системі фінансових джерел місцевих бюджетів широкого характеру.

Місцевий рівень податкової системи Франції містить такі податки і збори: податки на забудовані й незабудовані земельні ділянки; податок на житло; професійний податок; податок на прибирання території; збір на ліквідацію побутових відходів; збір на озеленення; мито на утримання сільськогосподарської палати та інші мита і збори.

На місцевому рівні основну роль перебирають на себе податки на забудовані та незабудовані земельні ділянки, податок на житло та професійний податок. Оподатковувана база на забудовані ділянки становить половину кадастрової орендної вартості ділянки. Пільги за цим податком передбачено для державної власності, що має сільськогосподарське призначення і розташована за межами міських територій, а також для фізичних осіб, старших за 75 років, та осіб, які отримують допомогу. База оподаткування на незабудовані ділянки

також обчислюється виходячи з кадастрової орендної вартості ділянки, а на державні ділянки поширюються податкові пільги. Платниками податку на житло є не тільки власники, а й орендарі, а малозабезпечені особи можуть бути звільнені від сплати податку за місцем їхнього основного проживання. Професійним податком оподатковуються фізичні та юридичні особи, які здійснюють професійну діяльність, за яку не отримують заробітну плату.

Таким чином, специфіка податкової політики французьких органів місцевого самоврядування полягає в тому, що вони можуть додатково стягувати прямі податки (податки на землю, податок на житло, професійний податок на приватну економічну практику), а також, окрім основних податків, запроваджувати й інші місцеві податки, що дає змогу проводити вивірену податкову політику на місцевому рівні.

Як і в більшості європейських держав, основним податком у Великій Британії є індивідуальний (особистий) прогресивний прибутковий податок. Ставки за ним залежать від виду доходу і можуть досягати 40%. Стягується він з усіх видів доходів, одержуваних з усіх джерел. Резиденти сплачують податок з усіх своїх отриманих доходів, причому отриманих не тільки на території країни, а й за її межами. Нерезиденти сплачують прибутковий податок з тих доходів, які ними отримані в межах Великої Британії.

Перелік податків першого рівня досить широкий порівняно з податками місцевого рівня, до якого входять податок на майно (нерухомість) і податок на ділову власність (нерухомість, призначену не для житла) та муніципальний податок.

Одним із головних джерел податкових доходів місцевих бюджетів слугує податок на майно, що стягується з власників та орендарів нерухомого майна, а його базу становить річна чиста вартість майна. Ставка за цим податком встановлюється муніципалітетом і може змінюватися залежно від потреб у фінансових ресурсах. Слід при цьому зазначити, що церкви, сільськогосподарська земля і споруди сільськогосподарського призначення не обкладаються цим податком, що сприяє створенню сприятливого клімату для

розвитку агропромислового комплексу. Крім цього, податкове законодавство передбачає певні знижки для малозабезпечених осіб із перспективою зниження податкової ставки з цього податку до 50%. Муніципальний податок встановлюється відповідно до вартості власності, а його обчислення здійснюється на основі класифікації вартості майна.

Особливість податкової політики Великої Британії на місцевому рівні виражається у специфіці місцевих податків, за рахунок яких органи місцевого самоврядування можуть варіювати якість і кількість послуг, що надаються місцевому населенню.

До місцевих податків Німеччини належать: промисловий податок, податок на майно, податки на певні види діяльності (на відкриття питного закладу, податок із власників собак). Промисловий податок є важливим джерелом доходів місцевих бюджетів. Ним оподатковуються фізичні особи та підприємства, які здійснюють свою діяльність на території земель і громад.

Незважаючи на всю складність і суворість податкової системи Німеччини, вже в період її становлення і на початковому етапі розвитку вкоренилися найважливіші принципи побудови системи оподаткування, керуючись якими вдається проводити вивірену і збалансовану податкову політику.

Відмінною особливістю німецького оподаткування є прагнення до відповідності між податковим тягарем і рівнем послуг, що надаються державою. Однією з особливостей є ще й те, що громади разом із першими двома рівнями мають свої місцеві бюджети і виступають носіями певних суспільно-соціальних функцій. Процес фінансового вирівнювання між землями в Німеччині відбувається через передачу податкових доходів фінансово благополучних регіонів землям, які мають права на вирівнювання, після чого землі розподіляють отримані кошти між бюджетами громад. Ці кошти також можуть бути доповнені дотаціями з коштів федерального бюджету.

Відтак, специфіка податкової політики Німеччини полягає у проведенні принципу вертикального та горизонтального вирівнювання бюджетів окремих

територіальних утворень через перерозподіл податкових надходжень через федеральний бюджет на користь найбільш вразливих територіальних одиниць.

У реалізації їх податкової політики місцевого самоврядування важливу роль відіграє розгорнута система місцевих податків і зборів.

Отже, вивчення й адаптивне застосування досвіду податкової політики та сформованої в зарубіжних країнах із розвиненою економікою практики у сфері встановлення та справляння податків дасть змогу вивести податкову систему України на якісно новий рівень розвитку з тенденцією нарощування обсягів податкового потенціалу та успішного зростання економіки країни.

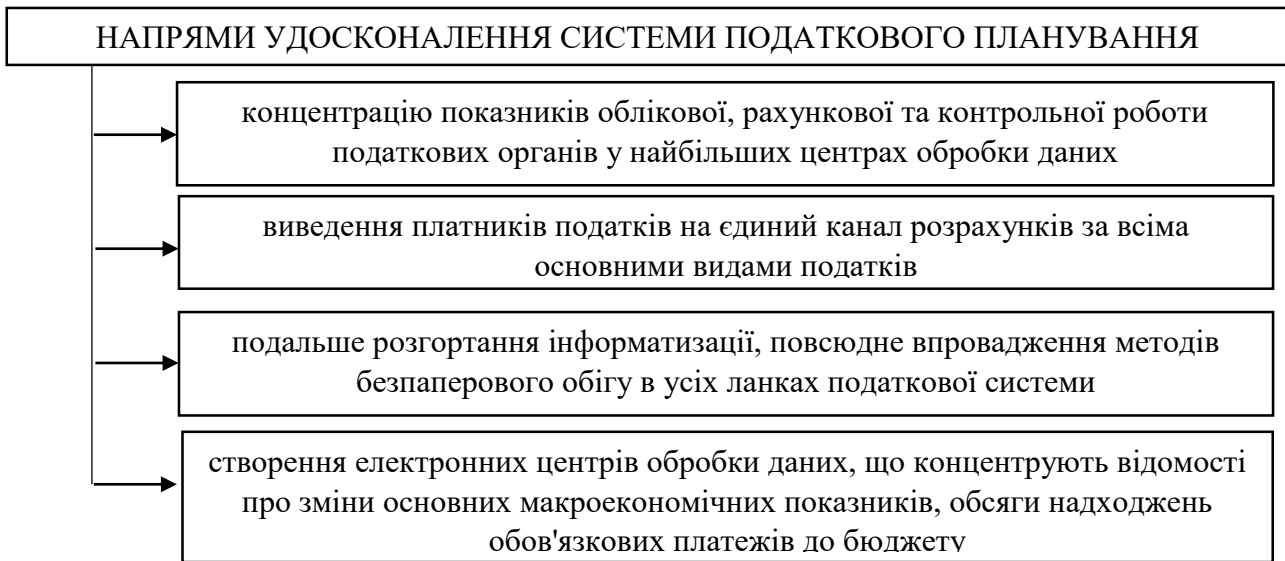
3.2. Інноваційні підходи до підвищення фінансової спроможності територіальних громад у повоєнний період часу

Пріоритетними напрямками податкової політики мають стати створення стимулів для нарощування податкового потенціалу, підвищення поінформованості та податкової культури платника податків, скорочення витрат справляння податків і зростання ефективності контрольної діяльності фіскальних органів. Обґрунтування рекомендацій щодо розширення податкової бази, ефективного використання податкового потенціалу, підвищення результативності контрольної діяльності фіскальних органів.

У сучасних умовах результативність і позитивний ефект економічних перетворень значною мірою визначаються грамотним податковим регулюванням економіки та плануванням у сфері оподаткування, умінням і реальною спроможністю державних і місцевих органів чітко реагувати на різноманітні зміни макроекономічних показників і спрогнозувати їх подальший розвиток.

До числа пріоритетних напрямів удосконалення чинної системи податкового планування слід віднести (рис. 3.1). Однак зростання централізації управління доходами місцевих бюджетів, безумовно, тягне за собою збільшення

залежності надходжень до бюджетів територіальних громад від рішень, що приймаються на державному та регіональних рівнях влади.

Рис. 3.1. Напрями удосконалення системи податкового планування

Джерело: власні дослідження.

У процесі аналізу формування та розвитку доходів місцевих бюджетів за кілька років можна виокремити такі особливості:

- незважаючи на те, що впродовж усього аналізованого періоду абсолютна величина доходів місцевих бюджетів збільшувалася, склад і структура цих надходжень не були стабільними і зазнали істотних змін;

- недостатність переданих коштів з державного бюджету відвертає увагу місцевих бюджетів від виконання їхніх повноважень, що сповільнює реформу міжбюджетних відносин та місцевого самоврядування;

- доходи від місцевих податків не є суттєвим джерелом бюджетів громад, оскільки система місцевого оподаткування характеризується вузькою оподатковуваною базою;

- податкова реформа, що проводиться в країні, призвела до зниження рівня фіскальної автономії територіальної громади;

- істотна частка надходжень місцевих бюджетів представлена безоплатними перерахунками;

- чинна система формування дохідної бази далека від досконалості.

Структурний дисбаланс бюджетної забезпеченості між регіонами позначився

настільки рельєфно і відчутно, що спроби згладити його тільки за допомогою трансфертів, по суті, не приносять реальних результатів.

Ці та інші наявні труднощі вказують на складність і суперечливість становлення та розвитку місцевого самоврядування, хоча й не ставлять під сумнів необхідність та об'єктивну обумовленість цього процесу, оскільки місцеве самоврядування безпосередньо пов'язане з формуванням громадянського суспільства, є найважливішим його інститутом.

В умовах, що склалися, забезпечення реальної самостійності органів місцевого самоврядування багато в чому визначається політикою зміцнення власної дохідної бази місцевих бюджетів. Частка власних доходів у доходах місцевих бюджетів має розглядатися як індикатор ступеня їхньої фіскальної автономії.

Для поліпшення фінансової забезпеченості територіальних громад видається доцільним внести зміни до бюджетного та податкового законодавства, основні пропозиції представлено на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Заходи щодо зміцнення фінансової стійкості територіальних громад

Джерело: власні дослідження.

Кардинально фінансові проблеми місцевої влади можна розв'язати лише на основі прив'язки місцевих бюджетів до доходів реального сектора. На території територіальної громади діють підприємства, вони сплачують податки на прибуток, на майно, транспортний податок, що можуть стати компонентою, яка пов'язує місцевий бюджет і місцеву економіку та здатна розв'язати більшість фінансових проблем територіальної громади.

Висновки до розділу 3

Отже, подальший розвиток територіальних громад в Україні має бути спрямований на диверсифікацію податкової системи яка передбачає фіскальне регулювання місцевих податків і зборів залежно від соціально-економічного розвитку територій та реалізації їх потенціалу.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження, варто сформулювати певні висновки та пропозиції.

1. Обґрунтовано, що досягнення успішного функціонування територіальних громад потребує цілеспрямованої діяльності орієнтованої на формування надійних джерел їх фінансування. Звідси виникає об'єктивна потреба щодо ефективної реалізації державної податкової політики, спрямованої на посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування.

2. Встановлено, що згідно з чинним законодавством України система місцевих податків формується з податку на нерухоме майно та єдиного податку, а також зборів – за місця для паркування транспортних засобів та туристичного збору. Важливо наголосити на подальшому удосконаленні діючого механізму встановлення податків й зборів з метою сприяння розвитку бізнес-середовища у повоєнний період часу, реалізації різноманітних інвестиційних проєктів економічного, соціального та екологічного спрямування.

3. У процесі дослідження встановлено, що за 2021-2023 рр. спостерігається неоднозначні тенденції щодо формування доходів місцевих бюджетів. У 2021 р. до бюджету Житомирської області надійшло 1562,8 млрд грн., то у 2023 р. – 2242,0 млрд грн., отже, у 2023 р. сума надходжень збільшилась, порівняно з 2021 р., на 679,2 млрд грн. або 143,5 %. Питома вага в загальному обсязі надходжень податкових доходів податку з фізичних осіб, у 2023 р., як порівняти з 2021 р., збільшилася на 14,6%. Питома вага податку на прибуток за аналізований період знизилася на 0,44 %. Податок на доходи з фізичних осіб в структурі бюджету Житомирської області займає найбільшу питому вагу, їхня частка в 2023 р. становить близько 89% від загальної суми доходів.

4. Встановлено доходи від місцевих податків не мають значного впливу на формування місцевих бюджетів, тому місцева влада не в достатній мірі зацікавлена у реалізації податкового потенціалу, а також доходи від місцевих податків не перевищують витрат на їх адміністрування. Сюди ж належить

непродумане надання податкових пільг, що підвищує податкове навантаження на підприємства і підприємців.

5. Стратегічними орієнтирами процесу бюджетотворення на регіональному рівні слід визнати: необхідно збільшити повноваження органів місцевого самоврядування щодо податків при формуванні доходів місцевого бюджету, відрахування від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів встановлюються у відсотках до обсягу надходжень від цього податку до місцевих бюджетів. Ця ситуація обмежує і пригнічує інтерес місцевої влади до бюджетних доходів, що постійно збільшуються. Тому відсоток відрахувань від загальнодержавних податків бажано становити не менше 5 років. Завдяки цьому буде досягнуто підвищення зацікавленості місцевої влади у збільшенні доходів від цих податків, збільшення доходів місцевих органів влади пов'язане зі зміцненням самостійності місцевих бюджетів. У процесі виконання місцевих бюджетів, треба домогтися ефективного використання таких грошових коштів, що перебувають у розпорядженні місцевих бюджетів, шляхом залучення їх банківським установам на короткостроковій основі з метою отримання прибутку. Це послугувало б додатковому фінансуванню місцевих бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко С. В. Фіскальний потенціал місцевих податків і зборів: кластерний аналіз регіонів України. Науковий вісник Полісся. 2016. Вип. 3. С. 106-111.
2. Бондарук Т. Г., Мельничук І. О. Місцеві податки та збори в Україні: суперечності та перспективи розвитку. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації. 2014. № 1. С. 17-24.
3. Борзенкова О. Д. Роль місцевих податків і зборів в формуванні місцевих бюджетів України. Економіка: реалії часу. 2015. № 5. С. 18-23.
4. Боровик П. М. Вдосконалення сучасних механізмів управління вітчизняних місцевих податків. Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2015. № 1. С. 19-25.
5. Боровик П.М., Гузар Б.С., Лиса Н.В. Вдосконалення механізмів управління місцевих податків і зборів в Україні. Perfection of mechanisms of production of community charges and collections is in Ukraine // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2016. Вип. 88(2). С. 55-62.
6. Бюджетний кодекс України 08.07.2010 року № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
7. Вакарюк Л. В., Худик А. М. Принцип встановлення податків і зборів виключно законом та конституційні засади місцевого оподаткування в Україні. Часопис Київського університету права. 2018. № 2. С. 113-118.
8. Вознюк О.В. Потенціал місцевих бюджетів в умовах фінансової нестабільності / О.В. Вознюк. Potential of local budgets is in the conditions of financial instability. // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". 2016. №3 (21). С. 103-108.
9. Волощук Р. Є. Особливості організації місцевого оподаткування у зарубіжних країнах. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2018. Вип. 14(1). С. 198-207.

10. Городецька Т. Е., Пантелєєва А. М. Майнові податки як компонент доходів місцевих бюджетів. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 33. С. 272-277.

11. Дулік Т.О., Шукіс І.З. Актуальні питання місцевого оподаткування в Україні та напрями його реформування. Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. Економічні науки. 2008. № 1. С. 115-123.

12. Про місцеві державні адміністрації: закон України від 09.04.1999 № 586-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

13. Лучишин Л.М. Роль податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, Національний університет «Львівська політехніка», - 2019. С. 61-69

14. Михайленко С. В. Підвищення фіскальної ролі місцевих податків в формуванні доходів місцевих бюджетів. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2017. Вип. 13(1). С. 37-45.

15. Моргун В. В. Удосконалення фінансової основи місцевого самоврядування в контексті децентралізації, реалізації бюджетної та податкової політики держави. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 1. С. 25-32.

16. Нікітішин А. О. Розширення податкової бази в системі забезпечення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування. Інноваційна економіка. 2016. № 9-10. С. 93-97.

17. Новак Н. П. Зміст, розрахунки, облік та вплив податку на нерухомість на місцеві бюджети. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2020. № 1. С. 131-34.

18. Офіційний сайт департаменту фінансів ЖОВА. URL: <https://depfin.zht.gov.ua>

19. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <http://treasury.gov.ua>.

20. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/index>.

21. Пальчук В. Місцеві бюджети в умовах фінансової децентралізації. Україна: події, факти, коментарі. 2017. № 6. С. 41–51. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2017/ukr6.pdf>.

22. Патицька Х. О. Особливості формування податкових доходів місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. Регіональна економіка. 2017. №1. С. 53-62.

23. Письменний В. В. Вплив реформи місцевого оподаткування на формування доходів сільських бюджетів. Центрально-український науковий вісник. Економічні науки. 2019. Вип. 2. С. 124-131.

24. Письменний В. В. Особливості впровадження «власних» податків і зборів за ініціативи місцевої влади. Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2018. Т. 23, Вип. 3. С. 164-167. Плотнікова К. О. Надходження від податків та зборів до місцевих бюджетів. Право і суспільство. 2016. № 4. С. 153-160.

25. Податкового кодексу України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

26. Поліщук Л. Аналіз наповнення місцевих бюджетів: матеріали студентської науково-практичної конференції «Інструменти і практики 33 публічного управління в контексті децентралізації», 23 червня 2020 р. Житомир: Поліський національний університет, 2020.с. 247-255.

27. Поліщук Л. Місцеві податки та їх роль у формуванні доходів місцевих бюджетів: матеріали студентської науково-практичної конференції «Фінансове забезпечення економіки», 2 червня 2020 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2020. с. 30-32.

28. Поліщук Л. Шляхи удосконалення системи місцевого оподаткування в Україні: матеріали студентської науково-практичної конференції «Студентські наукові читання: 2020», 30 листопада 2020р. Житомир: Поліський національний університет, 2020. Проць В. І. Особливості майнових податків та їх роль у формуванні доходів місцевих бюджетів.

29. Проблеми місцевих бюджетів (інфографіка) / Аналітичний портал. Ціна держави URL:<http://costua.com/news/96-decentralization-i>.

30. Савчук Д. Г. Вдосконалення системи адміністрування місцевих податків і зборів в Україні. Проблеми системного підходу в економіці. 2018. Вип. 6. С. 188-192.

31. Серебрянський Д. Теорія та практика використання місцевих податків для цілей фінансового забезпечення регіонів. Світ фінансів. 2014. Вип. 4. С. 23-35.

32. Сидор І.П. Місьцеве оподаткування в Україні в контексті фінансового забезпечення суспільних послуг, - 2020. URL: <https://www/economy.nauka.com.ua>

33. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. Вип. 1. С. 66-70.

34. Спасів Н. Я. Посилення фіскальної ролі місцевих податків і зборів у контексті формування місцевих бюджетів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 13. С. 221-224.

35. Тищенко В. Ф. Розвиток місцевого оподаткування в Україні. Фінансовий простір. 2018. № 2. С. 90-100.

36. Товкун Л. В. Місьцеві податки та збори як складові податкової системи України: їх особливості та розвиток. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2015. Вип. 29. С. 85-96.

37. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика: моногр. за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль, 2019. 280 с.

38. Хомутенко А., Мельник М. Фіскальна роль місцевих податків в Україні. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2018. №2. С. 169-187.

39. Хомюк В. В. Оцінювання доходів територіальних громад завдяки акумуляції місцевих податків і зборів. Фінансове забезпечення економіки: матеріали VII науково-практичної студентської конференції, 30 травня 2024 р. Житомир: Поліський університет. 2024. 100-102 с.

40. Хомюк В. В. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад в Україні. Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку: тези

доп. X Всеукр. студент. наук.-практ. конф., присвяч. 73-ій річниці від дня народження д.е.н., професора Петра Степановича Березівського. Львів, 2024. 328 с.

41. Христофоров А. Б. Місцеві податки та збори: деякі проблеми введення в дію. Наука і правоохорона. 2017. № 4. С. 127-133.

42. Шишканов О. А. Особливості встановлення податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Вип. 4. – С. 70-74.

43. Юшко С. В. Роль місцевих податків і зборів у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування. Фінанси України. 2018. № 1. С. 72-87.